

вдосконаленні засобів унаочнення. Розкрито роль географії у розв'язанні освітніх, корекційно-розвивальних та виховних завдань, що стояли перед допоміжною школою у зазначені роки.

Ключові слова: шкільна географічна освіта, розумово відсталі учні, навчальний план та програма, підручники з географії, географічний кабінет, географічний майданчик.

Головатая А. А. Совершенствование учебных планов, программ и учебников по географии для вспомогательных школ в Украине (1970 - 1990 гг.).

В статье раскрыты особенности развития теории и практики географического образования умственно отсталых учащихся в 70 – 80-е годы XX века. На основе конструктивно-критического анализа правительственных постановлений и приказов Совета Министров СССР и Совета Министров УССР, учебных планов, программ и учебников по географии охарактеризованы структура и содержание школьных географических курсов в определенный период, освещены положительные и отрицательные с современной точки зрения факторы и тенденции сложного процесса обновления содержания обучения географии во вспомогательной школе. Определено влияние заполитизированности содержания образования на развитие географического образования умственно отсталых учащихся в Украине. Указаны недостатки национального воспитания детей с интеллектуальными недостатками на уроках географии из-за направленности содержания обучения на воспитание у школьников любви к Советскому Союзу как своей Родины. Рассмотрены улучшения материальной базы и оснащения учебного процесса вспомогательных школ в Украине. Отмечено разнообразие активных форм и методов преподавания географического материала, совершенствование средств наглядности. Раскрыта роль географии в решении образовательных, коррекционно-развивающих и воспитательных задач, стоявших перед вспомогательной школой в указанные годы.

Ключевые слова: школьное географическое образование, умственно отсталые ученики, учебный план и программа, учебники по географии, географический кабинет, географическая площадка.

Golovata A. O. Improvement of curriculums, programs and textbooks in Geography for schools for mentally retarded children in Ukraine (1970 - 1990).

The article is devoted to the development of theory and practice of geographical education of mentally retarded children in 70th – 80th of XXth century. Structure and subject-matter of school course of Geography is characterized on the bases of critical analysis of executive orders and decrees of USSR Cabinet Council and Ukrainian SSR Cabinet Council, curriculums, programs and textbooks in Geography. Positive and negative factors and tendencies of complex process of renewal of Geography teaching in schools for mentally retarded children are shown. Influence of political bias of education to the development of geographical studies of mentally retarded pupils in Ukraine is defined. Disadvantages of national education of mentally retarded children which are the result of education focus on upbringing love to USSR as Motherland are defined. Improvement of facilities and equipment for educational process in schools for mentally retarded children in Ukraine is shown. Verity of active forms and modes of instruction of Geography, improvement of supporting data is emphasized. Role of Geography in solution to educational, remedial and pedagogic tasks in schools for mentally retarded children is shown.

Keywords: school geographical education, mentally retarded pupils, curriculum and program, textbooks in Geography, geographical cabinet, geographical playground.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2014 р.

Статтю прийнято до друку 29.10.2014 р.

Рецензент: д.п.н., проф. І.В. Дмитрієва

УДК 376.016-056.36:53

ІНТЕРЕС ДО НАВЧАННЯ ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ УЧНІВ НА УРОКАХ ФІЗИКИ

Гончаренко Г.М.

Розвиток пізнавальної активності розумово відсталих учнів є однією із провідних проблем теорії і практики спеціальної педагогіки. Знаходження шляхів та засобів їхнього залучення до активної пізнавальної діяльності пов'язано із соціальними процесами, що відбуваються в суспільстві, і в зв'язку з цим із новим ставленням до пошуку інформації та отримання нових навчальних знань. Перед спеціальною школою постають нові проблеми виховання соціально активної особистості, яка може самостійно орієнтуватися в потоках різноманітної суспільної інформації. Тобто, спеціальна школа повинна навчити та виховати дитину, яка потребує корекції розумового розвитку, так, щоб у неї пізнавальна активність була стійкою рисою особистості.

Загальновідомо, що пізнавальна активність є однією з важливих рис особистості, оскільки вона є основою розвитку самостійності, творчої навчально-пізнавальної діяльності, розкриття її вподобань і здібностей.

Наукові основи розвитку пізнавальної активності розглядаються в багатьох дослідженнях психологів та педагогів – Л. Арістової, В. Ананьєва, Д. Вількєєва, Л. Виготського, М. Данилова, Б. Єсіпова, Д. Ельконіна, В. Лозової, В. Максимова, О. Матюшкіна, М. Махмутова, П. Підкасистого, Н. Половнікової, С. Рубінштейна, О. Савченко, Н. Тализіної, Т. Шамової, Г. Щукіної та інших. У дослідженнях А. Алексюка, Г. Ващенко,

М. Данилова, І. Лернера, О. Савченко, М. Скаткіна, І. Харламова, С. Шацького та ін. визначені теоретичні і практичні питання удосконалення, найдоцільнішого використання і творчого поєднання певних методів, форм, прийомів навчання. Низка наукових праць (Л. Божович, Ю. Шаров, Г. Щукіна, І. Синица, М. Махмутов та ін.) присвячена дослідженню питання пізнавальної потреби та інтересу, визначенню їхніх зв'язків з активним самостійним навчанням школярів. У корекційній педагогіці питанням пізнавальної активності займалися Г. Дульнев, В. Липа, В. Лубовський, Г. Мерсіянова, С. Миронова, В. Петрова, С. Рубінштейн, В. Синьов, І. Соловйов, О. Хохліна, Ж. Шиф та ін.

Метою статті є теоретично обґрунтувати роль інтересу до навчання як передумови розвитку пізнавальної активності розумово відсталих учнів на уроках фізики.

Аналіз та узагальнення психолого-педагогічної літератури свідчить про наявність різних підходів щодо поняття "пізнавальна активність". Так, ряд авторів розглядає активність як характеристику діяльності суб'єкта, інші вважають її рисою особистості або категорією психологічної науки, окремі дослідники пізнавальну активність визначають як мимовільне бажання діяти, як діяльний стан учня тощо. Учені виділяють три найбільш суттєві компоненти пізнавальної активності: мотиваційний, операційний і дослідницький. Саме мотиваційний компонент пізнавальної активності складають пізнавальні потреби, інтереси, мотиви, які стимулюють прагнення учнів до здобуття знань у процесі пізнавальної діяльності.

Навчальний процес сьогодення повинен бути орієнтований на особистість учня і враховувати його індивідуальні особливості та здібності. Як зазначав В. Сухомлинський – «інтерес до навчання з'являється лише тоді, коли є натхнення, що народжується від успіху в оволодінні знаннями, без натхнення навчання перетворюється для дітей на тягар» [6, с. 12]. Тому визначальними рисами навчання вчений вбачав у взаєморозумінні, взаємоповазі, творчому співробітництві. Щоб навчити дитину, особливо ту, яка має ті чи інші проблеми психічного розвитку, треба не просто передати їй знання і вміння, а викликати в неї відповідну активність: пізнавальну чи практичну.

Інтерес до навчання, а саме до навчального предмету, зароджується і розвивається в процесі діяльності. Оскільки пізнавальний інтерес виражається в прагненні глибоко вивчити цей предмет, вникнути в суть пізнаваного, а саме розвиток і становлення інтересу спостерігається в умовах розвиваючого навчання. Досвід самостійної діяльності сприяє тому, щоб цікавість і первинна допитливість переросли в стійку рису особи - пізнавальний інтерес. Як зазначав С. Рубінштейн, «інтерес, завжди приймає характер двостороннього відношення. Якщо мене цікавить якийсь предмет, то це означає, що означений предмет для мене інтересний» [5, с.24].

Взаємозв'язок пізнавального інтересу та пізнавальної активності учнів, під час якої пізнавальний інтерес постає у якості підґрунтя пізнавальної активності, відбувається на фоні зсуву від широкого пізнавального інтересу у бік вузькоспрямованого.

Загальноприйнято, що пізнавальний інтерес – це особлива виборча спрямованість особи на пізнання і виборчий характер, виражений в тій або іншій наочній області знань. В умовах навчання пізнавальний інтерес виявляється ставленням школяра до навчання, якістю пізнання в області одного або ряду навчальних предметів.

У процесі здійснення корекційно-розвивальної роботи з учнями спеціальної школи важливу роль відіграють їхні індивідуальні особливості, які проявляються під час педагогічного процесу. Учні з порушенням інтелекту зазнають значних труднощів при засвоєнні програмного матеріалу з основних навчальних предметів (математики, читання, мови, природознавства, географії та ін.). Ці труднощі обумовлені особливостями розвитку вищих психічних функцій, якісних змін усієї психіки, особистості в цілому, що є результатом перенесених органічних ушкоджень центральної нервової системи. Це така атипія розвитку, при якій страждають не лише інтелект, але і емоції, воля, поведінка. Для розумово відсталих дітей характерне недорозвинення пізнавальних інтересів, яке виражається в тому, що вони менш, ніж їхні нормально розвинуті однолітки, відчувають потребу в пізнанні (Л. Занков, С. Рубінштейн, В. Синьов, О. Хохліна та ін.).

У розумово відсталих учнів відзначається уповільнений темп і менша диференційованість сприйняття. Ці особливості при навчанні таких дітей проявляються в уповільненому темпі пізнавання, учні часто плутають графічно схожі букви, цифри, предмети, подібні за звучанням букви, слова. Відзначається також вузькість об'єму сприйняття. Діти цієї категорії вихоплюють окремі частини вивчаємого об'єкту, в прослуханому тексті, не бачать і не чують важливий для загального розуміння матеріал. Усі розумові операції у дітей з інтелектуальними вадами недостатньо сформовані і мають своєрідні риси. Ускладнений аналіз і синтез предметів. Виділяючи в предметах (у тексті) окремі їх частини, розумово відсталі учні не встановлюють зв'язку між ними (А. Капустін, В. Липа, В. Лубовський, С. Миронова, В. Синьов, Л. Славіна та ін.).

Основні процеси пам'яті у дітей з інтелектуальними вадами також мають свої особливості: краще запам'ятовуються зовнішні, іноді випадково сприймані зорові ознаки, важко усвідомлюються і запам'ятовуються внутрішні логічні зв'язки, пізніше формується довільне запам'ятовування; велика кількість помилок при

відтворенні словесного матеріалу. Характерна епізодична забудькуватість, пов'язана з перевтомою нервової системи із-за загальної її слабкості. Уява розумово відсталих дітей відрізняється фрагментарністю, неточністю і схематичністю (І. Дмитрієва, І. Єрьоменко, А. Капустін, В. Липа, В. Синьов, І. Соловійов, О. Хохліна та ін.).

За даними досліджень у галузі корекційної психопедагогіки розумово відсталі учні недостатньо використовують попередній досвід, раніше набуті знання, механічно приєднують їх до нових знань та вмій. Тому, учитель має знати готовність кожного учня до засвоєння та закріплення отриманих знань, як саме подавати навчальний матеріал і що вимагати [3, с.19].

Як зазначають вчені, чимале значення у системі засобів оптимізації навчання належить умінню формувати пізнавальні інтереси школярів. В свою чергу, зазначаючи, що важливішим, ніж знання певних питань програми, являється захоплення учня справою, якій він вирішив присвятити свій вільний час. Учителю необхідно у своїй викладацькій роботі розбудити жваві схильності в кожному учні, допомогти знайти своє покликання і наслідувати його. Як зазначає Н. Добринін, «головним стимулом інтересу до навчання є фактор значущості отриманих знань, вмій, вирішеного завдання, дії яка відбувається». Саме творче відношення до навчання слід починати з простих дослідів і рішень завдань. Результати навчання розумово відсталих школярів значною мірою визначаються майстерністю вчителя, який в умовах класно-урочної роботи повинен дати кожному з них такі знання, які підготують їх до самостійного життя. Значний вплив на корекцію психічних недоліків дітей з вадами розумового розвитку має комплекс навчальних дисциплін, важливе місце серед яких належить урокам фізики. Основні завдання викладання елементів фізики в спеціальній школі полягають у наступному:

1. дати учням такі доступні фізичні знання, які допоможуть їм надалі включитися в трудову діяльність.
2. використовувати процес навчання елементам фізики для підвищення рівня загального розвитку учнів спеціальної школи та корекції вад їх пізнавальної діяльності та особистісних якостей.
3. виховувати цілеспрямованість, терплячість, працездатність, наполегливість, працьовитість, самостійність, навички контролю і самоконтролю, розвивати точність і окір, вміння планувати роботу і доводити почату справу до завершення.

Програма з фізики спрямована на посилення корекційно-виховного впливу на учнів, на поліпшення їхньої соціально-трудової адаптації та готовності до самостійного життя. Цей навчальний предмет має великі можливості для формування світогляду, розвитку пізнавальної діяльності учнів, збагачення чуттєвого досвіду, а також корекції психіки розумово відсталих учнів. В процесі знайомства з фізичними властивостями речовин необхідно розвивати в учнів спостережливість, уявлення, мовлення і мислення, вчити установлювати найважливіші причинно-наслідкові відношення та зв'язки.

Уроки фізики, як і інші навчальні предмети, сприяють формуванню в учнів з інтелектуальними вадами творчих здібностей, світогляду і переконанню, вихованню всебічного гармонійного розвитку особистості, яка у життєвому просторі зможе використати набуті знання та вміння. Ця основна мета корекційної педагогіки може бути досягнута тільки тоді, коли під час навчання буде сформований інтерес до знань, оскільки тільки в цьому випадку можна досягти ефекту співпереживання, що будить певні моральні почуття і судження учнів. Пізнавальна активність школяра виражається у прагненні навчатися, долаючи труднощі на шляху набуття знань, у прикладенні максимальних вольових зусиль у розумовій діяльності. Все це стає можливим не тільки при зовнішній активності (піднятті рук, переписуванні), а головним чином при внутрішній, розумовій активності учнів з інтелектуальними вадами в процесі розв'язування задач з фізики та виконанні лабораторних практикумів.

Загальноприйнято, що в навчанні треба спиратися на наявні в учнів інтереси та значно важливіше формувати у них пізнавальні інтереси, а для цього потрібно всебічно вивчити їх. Інтересом до фізики можна назвати будь-яке позитивне ставлення до неї. Для справжнього пізнавального інтересу та формування творчої активності учнів характерне розуміння значення та мети пізнавальної діяльності і позитивне ставлення до неї, а також наявність мотивів, що йдуть від самого процесу діяльності і спонукають займатись нею. Сформувати інтерес розумово відсталих учнів до фізики, який сприяв би їхній навчально-пізнавальній діяльності, учителя намагаються різними засобами, урізноманітненням змісту предмету, удосконаленням методики його викладання, застосуванням фізичного шкільного експерименту та нестандартних форм і методів під час організації уроку, розширенням різних практичних занять з використанням фізичних вправ, залученням учнів до позаурочної роботи з фізики.

Науковці та фахівці спеціальних шкіл зазначають, що викладання уроків фізики не повинно ґрунтуватись тільки на подачі матеріалу, який необхідно засвоїти. Учитель фізики на уроці повинен створити таку робочу атмосферу, у якій кожному учню буде цікаво, і тільки при відтворенні цієї умови, у дітей з розумовими вадами першопочаткова зацікавленість переросте у стійкий інтерес до навчання фізики. У цьому плані вагоме місце належить цікавості. Вона полягає в тому, що вчитель, використовуючи властивості предметів і явищ, викликає у учнів почуття здивування, заострює їхню увагу і, впливаючи на емоції, сприяє створенню у них позитивного настрою до навчання і готовності до активної розумової діяльності незалежно від їхніх знань, здібностей і

інтересу [1, с. 82].

Як зазначає О. Булатова, - «Інтерес до навчання фізики учнів створюється вмілим використанням вчителем творів художньої літератури. У багатьох з цих творів можна знайти чимало яскравих розповідей про фізичні явища, які легко запам'ятовуються. Особливо цікаво вибрати такі уривки, де є фізичні помилки, неточності. Тоді перед учнями постає завдання: знайти помилку і правильно пояснити явище. Твори художньої літератури корисно залучати і розповідаючи про вчених-фізиків» [1, с.83]. Залучення художньої літератури на уроках фізики буде доцільно і в допоміжній школі.

Наявність пізнавальних інтересів у розумово відсталих школярів до фізики сприяє зростанню їхньої активності на уроках, якості знань, формуванню позитивних мотивів навчання, активної життєвої позиції, що в сукупності і викликає підвищення ефективності процесу навчання.

Дані експериментальних досліджень з корекційної педагогіки зазначають, що при розв'язуванні задач вчителю доцільно використовувати різні софізми і парадокси, особливо ті, які відображають життєву ситуацію. З метою підвищення інтересу до навчання розумово відсталими учнями при розв'язуванні кількісних задач корисно пропонувати самим складати задачі, причому надати кожній з них цікавої форми (вірш, детективного оповідання тощо). Дуже подобаються учням з інтелектуальними вадами експериментальні задачі, які вчитель формулює в цікавій формі. Цікаві прийоми можуть бути використані вчителем як при закріпленні знань, так навіть і при опитуванні. З цією метою учителя спеціальних шкіл організують на уроці ігри, розгадування кросвордів та загадок. Використання цікавості дає на уроці надійний ефект, якщо вчитель правильно розуміє інтерес до навчання, як фактор, що позитивно впливає на психічні процеси, і ясно усвідомлює мету використання цікавості в даний момент. Природно, що для одержання знань розумово відсталими учнями та розвитку і корекції їх пізнавальних прагнень інтерес до навчання повинен застосовуватися з іншими дидактичними засобами.

Таким чином, аналіз наукових досліджень та рекомендацій практичних працівників, свідчить що навчання дітей з інтелектуальними вадами необхідно зробити цікавим, навчальний матеріал подавати у зрозумілій формі (майже ігровій), враховуючи їхні пізнавальні можливості взагалі. Дотримуючись цих вимог у дітей буде пробуджуватись пізнавальна активність щодо отримання нових навчальних знань, які їм будуть корисні як під час навчання, так і у повсякденному житті. Отже, можна стверджувати, що створення інтересу до навчання є передумовою розвитку пізнавальної активності розумово відсталих учнів на уроках фізики, що потребує подальшого вивчення, методичного забезпечення відповідними науковими розробками та практичними рекомендаціями.

Література

1. Булатова Е.В. Развивать у учащихся интерес к знаниям и учению.//Физика в школе – 1987. - № 2 – с. 82-83.
2. Дефектологічний словник: навчальний посібник / В.І.Бондар, В.М.Синьов /За редакцією В. І. Бондаря, В. М. Синьова. – К.: «МП Леся», 2011. – 528 с.
- 3.Кравець Н. Учитель-організатор і керівник розвитково-корекційного навчання учнів допоміжної школи /Кравець Н. //Дефектологія. – 2001. – № 3. – С. 21.
4. Липа В.А. Основы коррекционной педагогики: Учебное пособие. – Донецк : Лебідь, 2002. – 327 с.
5. С. Рубінштейн Основы общей психологии. - СПб: Издательство «Питер», 2000, 720 с.
6. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підручник. Ч. I : Загальні основи корекційної психопедагогіки (олігофренопедагогіки). – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. – 238 с.

References

1. Bulatova E.V. Razvivat u uchaschihsya interes k znaniyam i ucheniyu.//Fizika v shkole – 1987. - № 2 – s. 82-83.
2. Defektologichny slovnyk: navchalny posibnyk / V.I.Bondar, V.M.Synov / Za redaktsiyeyu V.I.Bondarya, V.M.Synova. – K.: «MP Lesya», 2011. – 528 s.
3. Kravec N. Ychitel-organizator i kerivnuk rozvutkovo-korekciynogo navchanna ychniv dopomignoy chkoly / N. Kravec // Defektologia – 2001. – No3 – p. 18 (ukr)
4. Lipa V.A. Osnovy korektsionnoy pedagogiki: Uchebnoe posobie. – Donetsk : Lebid, 2002. – 327 s.
5. S. Rubinshteyn Osnovy obschey psihologii. - SPB: Izdatelstvo «Piter», 2000, 720 s
6. Sinov V.M. Korektslyna psihopedagogika. Oligofrenopedagogika : pidruchnik. Ch. I : Zagalni osnovi korektslynoyi psihopedagogiki (oligofrenopedagogiki). – K. : Vid-vo NPU Im. M.P. Dragomanova, 2007. – 238 s.

Гончаренко Г.М. Інтерес до навчання як складова розвитку пізнавальної активності розумово відсталих учнів на уроках фізики

У статті розглядається проблема розвитку пізнавальної активності розумово відсталих учнів під час процесу навчання. Проблема розвитку пізнавальної активності розумово відсталих учнів є однією із провідних в теорії і практиці спеціальної педагогіки. Знаходження шляхів та засобів залучення розумово відсталих учнів до активної пізнавальної діяльності пов'язано з соціальними процесами, що відбуваються в суспільстві, з розвитком науково-технічного прогресу, і в зв'язку з цим із новим ставленням до пошуку інформації та здобування нових знань. Включення розумово відсталих дітей у процес навчання це, вперш за все, заслуга вчителів, саме від них залежить чи буде дитині подобатися навчання, під час якого вона не лише буде навчатися, одержуючи нові знання, а головним чином, як буде формуватися і розвиватися її пізнавальна активність, яка є запорукою навчання. Відомо, що, тільки створюючи інтерес до навчання можна змінити саме навчання з байдужого до цікавого. Вчителям допоміжних шкіл необхідно використовувати різноманітні методи та прийоми для вирішення цієї проблеми – розвитку інтересу до навчання. Формування інтересу до навчання фізики сприятиме розвитку

пізнавальної активності на цих уроках, підвищенню якості знань, формуванню позитивних мотивів навчання, активної життєвої позиції.

Ключові слова: інтерес до навчання, пізнавальна активність, фізика, розумово відсталі учні.

Гончаренко А.Н. Интерес к учебе как составляющая развития познавательной активности умственно отсталых учеников на уроках физики

В статье рассматривается проблема развития познавательной активности умственно отсталых учеников во время учебного процесса. Проблема развития познавательной активности умственно отсталых учащихся является одной из ведущих в теории и практики специальной педагогики. Определение путей и средств привлечения умственно отсталых учеников к активной познавательной деятельности зависит от социальных процессов, которые происходят в обществе, от развития научно-технического прогресса, и с нахождением новых путей поиска информации и добывания знаний. Включение умственно отсталых детей в процесс обучения - это в первую очередь заслуга учителей, именно от них зависит, будет ли ребенку нравиться учеба, во время которой он не только будет учиться, получать новые знания, а главным образом, как будет формироваться и развиваться его познавательная активность, которая является залогом учебы. Известно, что, только создавая интерес к учебе можно изменить саму учебу с безразличного до интересного. Учителям вспомогательных школ приходится использовать разнообразные методы и приемы для решения этой проблемы – развития интереса к учебе. Создание интереса к учебе физики будет содействовать развитию и росту познавательной активности на этих уроках, качеству знаний, формированию позитивных мотивов учебы, активной жизненной позиции, что в совокупности и вызывает повышение эффективности процесса учебы в целом.

Ключевые слова: интерес к учебе, познавательная активность, физика, умственно отсталые учащиеся.

Стаття надійшла до редакції 22.10.2014 р.

Статтю прийнято до друку 27.10.2014 р.

Рецензент: д.п.н., проф. І.В. Дмитрієва

УДК: 81'221.2-056.263

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАНОВЛЕННЯ ДАКТИЛЬНОГО ТА МІМІКО-ЖЕСТОВОГО МОВЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ-СУРДОПЕДАГОГІВ

Горлачов О.С.

кандидат психологічних наук, доцент

Узагальнення теоретичних і практичних висновків досліджень з проблеми дактильного та міміко-жестового мовлення свідчать, що засвоєння дактильного та міміко-жестового мовлення пов'язано зі специфікою їх структури. У розробці методики констатувального експерименту враховувались описані у дослідженнях закономірності, зокрема, теоретичний аналіз досліджень з лінгвістики, психолінгвістики, психології, сурдопедагогіки і сурдопсихології засвідчив неоднозначність у підходах стосовно аналізу структури і особливостей дактильного та міміко-жестового мовлення, а також неоднозначність поглядів на роль і місце дактильного та міміко-жестового мовлення в процесі корекційно спрямованого навчання [1, 2, 3]. Разом з тим, теоретичний аналіз психологічних підходів, здійснений в дослідженні, показав, що науково вивірені дані з проблеми дактильного та міміко-жестового мовлення недостатньо [2].

Найбільш цікавими є дані таких вітчизняних та зарубіжних дослідників, як Р.М.Боскіс, Й.Ф.Гейльман, О.Г.Геранкіна, Л.С.Дімскіс, Г.Л.Зайцева, Б.Д.Корсунська, Р.Г.Краєвський, Є.М.Марциновська, Т.В. Розанова, М.Ф.Тітова, W.C.Stokoe.

Й.Ф.Гейльман, О.Г.Геранкіна, Б.Д.Корсунська, Є.М.Марциновська, М.Ф.Тітова, досліджуючи дактильну форму мовлення, звертали основну увагу на принципи і особливості оволодіння дактильним мовленням учнями спеціальних шкіл для дітей з вадами слуху; Р.М.Боскіс, Й.Ф.Гейльман, Л.С.Дімскіс, Г.Л.Зайцева, Р.Г.Краєвський, Т.В.Розанова, W.C.Stokoe в різних площинах наукового пізнання робили опис структури міміко-жестового мовлення.

Так, Р.М.Боскіс, досліджуючи особливості розвитку міміко-жестового мовлення, зазначала, що дактильне та міміко-жестове мовлення у дитини з вадами слуху розвивається як своєрідний засіб компенсації відсутнього словесного мовлення, а чуючі, оволодіваючи даними формами мовлення, використовують їх лише як технічний засіб для здійснення перекладу з словесної на міміко-жестову форму мовлення і навпаки [1]. Зокрема, Р.Г.Краєвський наголошував на тому, що міміко-жестовим мовленням діти і дорослі з вадами слуху вільно оволодівають в процесі міжособистісної неофіційної комунікації [3]. Дане положення досить часто поширюється і стосовно чуючих, які значний період часу змушені з тих чи інших причин перебувати в колективі нечуючих. Тобто, включаючись у певне мовленнєве середовище відбувається оволодіння відповідними формами мовлення. Й.Ф.Гейльман (Р.М.Боскіс, О.Г.Геранкіна, Р.Г.Краєвський) вказував на трансформацію міміко-жестового мовлення